

הארץ

האם הבושה היא הדרך של הגבר להמשיך לשלוט באשה?

גברים רוצים מין יותר מאשר נשים, ולכן לנשים יש בעלות על משאב כלכלי יקר-ערך, ולפיכך נשים אמורות היו לשלוט בשוק "כלכלת המין" — כך, לפחות, טוענות פרופ' שולמית אלמוג וד"ר קארין כרמית יפת, חוקרות מאוניברסיטת חיפה, במאמר חדש ומאתגר. בראיון הן מסבירות מדוע המציאות היא הפוכה וכיצד אפשר לשנות אותה

נטע אלכסנדר 22.07.2015 06:00

"בחברה שלנו, המין מייצג היטב מערכת מין שנייה, נפרדת לחלוטין מזו של הכסף; והיא נחשבת למערכת מין אכזרית לפחות כמוה... יש כאלה שעושים אהבה כל יום; אחרים חמש או שש פעמים בחייהם, או אף פעם לא. יש כאלה שעושים אהבה עם עשרות נשים; ואחרים עם אף לא אחת. זה מה שמכנים 'חוק השוק'" (מישל וולבק, "הרחבת תחום המאבק").

ב-1989 עשו זוג חוקרים בשם ראסל קלרק ואיליין הטפילד ניסוי פסיכולוגי, שבמסגרתו הציעו לגברים ולנשים בגילים שונים מין מזדמן ללא תשלום. התוצאות היו חד-משמעיות: 75% מהגברים קפצו על "עסקת החינם", ואף אשה לא הביעה עניין בהצעה. הניסוי הזה הצטרף לשורה ארוכה של מחקרים — שמוכיחים את מה שכולנו כבר יודעים — יש יותר ביקוש למין בקרב גברים בהשוואה לנשים. לפי ההיגיון הזה, מכיוון שלנשים יש בעלות על משאב בעל ערך, שיש לו ביקוש מצד גברים, הן היו אמורות לשלוט בשוק שנקרא "כלכלת המין". בפועל, המיניות הנשית נתפסת כמכשול בדרך להשגת שוויון זכויות ועצמאות כלכלית, ועובדות בתעשיית המין חיות בשוליים ונמצאות בתחתית ההיררכיה הסוציו-אקונומית.

הפער בין בעלות על הון ארוטי לבין היכולת להשתמש בו באופן חופשי הדיר שינה מעיניהן של פרופ' שולמית אלמוג וד"ר קארין כרמית יפת, שתיהן חוקרות באוניברסיטת חיפה. במאמרן "בדרך לתיקון 'קלקלת המין': לקראת המשגה חדשה של מיניות נשית במשפט הישראלי", שחלקו הראשון מתפרסם החודש בכתב העת "משפטים", הן ממפות את האופן שבו "כלכלת המין" הפכה לקללה. באמצעות דוגמאות רבות מהתחום המשפטי, הפסיכולוגי וגם מהתרבות הפופולרית ומהפוליטיקה הישראלית (כולל התייחסויות לאייל גולן, משה קצב וחיים רמון), אומרות החוקרות כי יחסי הכוח הקיימים בין נשים לגברים נשמרים ונאכפים באמצעות מושג הבושה והקשר האינהרנטי בינו לבין מיניות נשית.

מכלכלה לקללה

"אני חוקרת את תופעת הזנות כבר שנים", אומרת אלמוג בראיון משותף עם יפת. "בין השאר הטרידה אותי מקומה של התופעה על רקע שינויי החקיקה הנרחבים והמתקדמים, שקשורים למיניות נשית ושיפור הגנות על נשים, שיצרו פער בלתי נתפס בין נשים 'נורמטיביות' לנשים העוסקות בזנות. על הרקע הזה התחלתי לחשוב איך זנות קשורה למיניות נשית, ואיך התופעות הללו קשורות למשפט. בנקודה הזאת התחברתי לקארין, שעוסקת בדיני משפחה ובפמיניזם משפטי".

לדברי יפת, שחזרה מארצות הברית לישראל לפני כשלוש שנים לאחר לימודי דוקטור במשפטים באוניברסיטת ייל, "הטריד אותי מאוד שבישראל, בניגוד לארצות הברית, כל הנושא של מיניות ומשפט מאוד לא מפותח. יש עיסוק רק בשני תחומים צרים של מיניות: פסיקות הקשורות לאפליה נגד הקהילה הגאה, או עיסוק בפתולוגיות מיניות, כמו פדופיליה. אין שום עיסוק במין כמקור לעוצמה, הנאה והגדרה עצמית. "שולמית ואני נחשפנו ביחד לתיאוריות של 'כלכלת המין', אשר חוקרות פעילות מינית הטרוסקסואלית כפעולה שמתרחשת בשוק, שבו נשים הן המוכרות וגברים הם הקונים. על-פי התיאוריה הזאת, שמקורה במאמר מ-2004 של הפסיכולוג רוי באומייסטר והכלכלנית קתלין ווס, פעילות מינית הטרוסקסואלית מתרחשת בשוק, שבו מין הוא משאב בעל כוח ומשמעות כלכלית, שערכו נקבע במונחים מגדריים: ערכה של המיניות הנשית רב במובהק מן המיניות הגברית. זה מעלה שאלה, שבאופן מפתיע לא נהגים לעסוק בה: איך ייתכן שלנשים יש בעלות על משאב כלכלי יקר-ערך, אבל הן לא מצליחות לתרגם אותו לכוח פוליטי או כלכלי? לא רק שנשים לא מצליחות לתעל את המשאב הזה לרווחתן — למעשה, המיניות היוותה מאז ומעולם אמצעי מפתח לדיכוי נשי. כפמיניסטיות משפטיות, אנחנו מעוניינות להבין איך כלכלת המין הופכת בפועל לקללת המין".

ואכן, המאמר מציג שורה של דרכים, שבאמצעותן המיניות הנשית ממושטרת כתופעה שיש להסתירה, להגבילה ולהתבייש בה. בעבר, הקשר בין מיניות לבושה התבסס על חלוקה בינארית בין "קדושה" ל"זונה", ונשים נדרשו לשמור על בתוליהן, כדי שלא ימצאו את עצמן חלילה בצד הלא נכון של המשוואה. לדברי אלמוג, "לאורך ההיסטוריה נשים שהחצינו את מיניותן נענשו בצורה זו או אחרת: בספרות הקאנונית, למשל, נהוג לתאר נשים כאלו כמי שסובלות מבעיות נפשיות — נימפומניה, היסטריה, דיכאון או טירוף. לחלופין, ההתנהגות המופקרת שלהן נתפסת כתוצאה של טראומת ילדות. זהו סימפטום לפתולוגיה, ולא אמצעי למיקסום הנאה ארוטית".

לכאורה, החלוקה הדיכוטומית הזאת נשמעת שמרנית ומיושנת במאה ה-21, ונדמה כי לנשים יש אפשרויות מגוונות בהרבה לממש את ההון הארוטי שלהן. אולם, לפי מאמרו של אלמוג ויפת, השיח הליברלי והאינפלציה של דימויים ארוטיים במרחב הציבורי עלולים להטעות. לטענת אלמוג, אשר פירסמה ספרים על משפט וקולנוע ומשפט וספרות, "גם כיום יש שפע של ספרים, סרטים או סדרות, שבמסגרתם החצנה של מיניות גברית נתפסת כחלק אינהרנטי מגבריות נורמטיבית, שהחברה מקבלת אותה ואף מעודדת אותה, בעוד שהשילוש הקדוש — מין-אשה-בושה — נשמר ומרתיע נשים מלהשתמש במין כמשאב שהן יכולות לקבוע את ערכו".

לדבריכן, מאחר שהאינטרס הגברי לרסן ולמשטר התנהלות מינית נשית לא התפוגג, הדיכוטומיה קדושה-זונה הומרה בתבנית מודרנית, שאותה אתן מכנות "סקאלת ההשפלה". מתי השינוי הזה החל, ואיך זה עובד בפועל?

אלמוג: "סקאלת ההשפלה משמשת למשטור מיניות נשית באופן שמכיל את תפיסת הזמן הליברלית ואת השיח של זכויות אזרח ושוויון. בקצה הנמוך שלה נמצאת האשה העוסקת בזנות, שמשלמת מחיר, שאני קוראת לו 'מס קלון חברתי'. מדובר במחיר אובייקטיבי, שמוטל על כל אשה העוסקת בזנות, בנוסף למחיר סובייקטיבי שהיא משלמת, כגון פגיעות פיזיות ונפשיות. גם המיעוט הקטן, שלכאורה בחר לעסוק בזנות, משלם מחיר חברתי של בושה ונידוי, שאינו מתקיים באף מקצוע אחר. בקצה העליון של הסקאלה, נמצאת אשה בזוגיות נורמטיבית, שמקיימת יחסי מין עם בן זוגה. בין לבין יש סיווגים שונים של נשים בהתאם לאופן שבו הן משתמשות במין: אשה זולה, קלה להשגה, ה'נותנת', הפרחה, השרלילה, הזנזנת, המופקרת. ההבחנות הללו משתרשות בגיל מאוד צעיר: ילדות שעושות שימוש ברשתות חברתיות מבחינות בין 'הזורמת' לבין 'השמורה', שנמצאת בקצה הנכון של הסקאלה".

"הדיכוטומיה בין זונה לקדושה נוצרת באמצעות משוואת הפרס-קנס", מוסיפה יפת. "נשים יודעות היטב שהמיקום שלהן על 'סקאלת ההשפלה' מאוד לא יציב: הן עלולות להיקנס על כל שימוש במיניות נשית. תסתכלי, למשל, על דיני ראיות ואונס במשפט הפלילי — עד לאחרונה נאנסת שהתלבשה באופן חשוף או פלירטטה, לכאורה, עם האנס היתה 'נקנסת' בהאשמה שהיא הביאה את האונס על עצמה בבחינת 'פרוצה קוראת לגנב'. ככל שלקורבן היה עבר עשיר יותר מבחינת מתירנות מינית, היה קל יותר להאשים אותה באחריות לאונס ולהקל בעונשו של התוקף. עד היום המשפט הישראלי מתייחס לאונס באופן ממוגדר, כמשהו שגברים גונבים מנשים בניגוד לרצונן. אין כמעט הכרה באפשרות שגברים עצמם יפלו קורבן להטרדה או להתעללות מינית".

מערכת הקנסות המתוארת במאמר כוללת חקירות משפילות, הנחוות לעתים כ"אונס שני", הבחנה מגדרית בין "ניאוף" נשי (המשמש כעילה החזקה ביותר לגירושים) לבגידה גברית, וכן תופעות ייחודיות לתרבות הדיגיטלית, כמו השגשוג של סרטוני "פורנו נקמה", שנועדו להשפיל נשים שהחליטו להיפרד מבני זוגן (ראו מסגרת). במקביל פועלת גם מערכת של תגמולים ופרסים לנשים שהשכילו להשתמש במיניות שלהן באופן נורמטיבי.

"החקיקה בתחום הטרדות מיניות מנציחה מצב שבו פעילות מינית נתפסת במונחים של נזק ובושה ולא במונחים של אוטונומיה ובחירה חופשית", מסבירה יפת. "כיום שופטים נוטים

להעניק פיצוי כספי נדיב לנשים, שנטען נגדן כי הן עוסקות בזנות, מתוך תפיסה שמדובר בפגיעה קשה ובלתי הפיכה בשמן הטוב. הפסיקות הללו, שלכאורה נועדו להגן על נשים, מטמיעות למעשה שתי הנחות יסוד: הראשונה היא שנשים הן קורבנות, והשנייה היא שטוהר נשי הוא אינטרס חברתי, שכלל הציבור נדרש להגן עליו באמצעות החוק הפלילי. גם בדמוקרטיה ליברלית, מערכת המשפט מסייעת בפועל להטמעת רפלקס הבושה בכל אשה וזה יצר מנגון פיקוח מתוחכם של השימוש במיניות הנשית באופן שלא יערער את הסדר החברתי שמבוסס על פערים מגדריים".

כתוצאה מהמנגנון, המכונה במאמר "שימור-באמצעות-שינוי", ההבחנה בין קדושה לזונה מלווה אותנו גם במאה ה-21 בזכות "סקאלת ההשפלה" ומופעה השונים. כך, למשל, בחלק המוקדש לדיון קצר בפרשת חיים רמון, כותבות אלמוג ויפת כי תיאור "נשיקה כפויה של שתיים-שלוש שניות" במונחים של טראומה נפשית קשה ומתמשכת עלול לפגוע במאבק למען שוויון מגדרי במקום לקדם אותו.

"המעשה נתפס בחומרה כה רבה עד שרשויות התביעה נזקקו להליך של האזנת סתר כטקטיקת חקירה, אף-על-פי שהחוק כלל אינו מאפשר הליך כזה בגין חשד למעשה מגונה", הן כותבות, ומוסיפות כי השופטים בחרו לתאר את העבירה כמעשה "פולשני, פוגע ומשפיל", המעורר "דחייה, גועל ומיאוס" — מילים קשות העלולות להעביר את המסר שנשים הן כה חלשות עד שכל מגע פיזי רגעי עם גבר עלול לצלק אותן לנצח.

בהמשך, אלמוג ויפת תוקפות את ההבחנה של המשפט הישראלי בין עבירות מין למעשים פליליים אחרים ומכנות אותה "עודפות רגולטורית", אשר מבטאת, לדבריהן, "פאניקה מוסרנית ומתחסדת", שבפועל גורמת יותר נזק מתועלת. לדברי יפת, "מדובר בעצם בחלק ממערכת הקנס-פרס: בעוד שאשה הגונה זוכה לפרס בדמות עודפות רגולטורית, נשים בזנות נאלצות להתמודד עם מציאות הפוכה, שבה בית המשפט לא מאפשר לפצות אותן על הטרדה מינית או אונס, אפילו אם הפעילו נגדן אלימות קשה". לדברי אלמוג, "הגענו למצב אבסורדי, שבו נשים מסוימות מופקרות לחלוטין, ובמקביל יש לא מעט פסקי דין שבהם המשפט מפצה באופן משמעותי אשה 'הגונה' או נורמטיבית על עצם זה שמישהו העז להציע לה כסף עבור יחסי מין".

לאורך הראיון, השתיים מבקשות להדגיש ולחדד כי הבעיה היא לא שיש עודף תלונות על הטרדות מינית, אלא קיומה של מערכת משפטית המקשרת בין מיניות נשית לבושה. כפי שיפת מסבירה, "בתביעות לשון הרע, למשל, בתי משפט מתייחסים לביטוי 'הומוסקסואל' באופן אמביוולנטי. בפסק הדין המפורסם אמסלם נ' קליין בית המשפט קבע, למעשה, שנגטיה מינית הומוסקסואלית אינה עלבון, אבל מכיוון שיש חלק בציבור שרואה בכך עלבון הוחלט לפסוק פיצויים לשחקן כדורסל שרמזו כי הוא הומו.

"בגלל אווירה של פאניקה מוסרנית, בית המשפט לעולם לא יגן בצורה דומה על זנות. יש הכחשה מוחלטת של כלכלת המין. כשבית הדין לעבודה אמור היה לתמחר לאחרונה את השכר שמגיע לנשים שעוסקות בזנות, הוא תימחר את זה כשכר מינימום ורמז שהוא לא ילכלך את ידיו בשאלה הזאת. כל הרגולציה של הטרדה מינית בישראל מבדלת אותה משאר העבירות בקורפוס הפלילי, באופן שבסופו של דבר, למרבה האירוניה, פוגע בנשים. כל

תקרית עם אופי מיני הופכת מיד למשפט פלילי, שמותר להשתמש בו באמצעי חקירה חריגים, כגון האזנות סתר, כפי שקרה בפרשת רמון".
אף על פי שהשופטים יוצאים מגדרם כדי לפצות ולתת מענה לנשים "הגונות", שנפלו קורבן להטרדה מינית, בפועל יש בעיה קשה של תת-דיווח. לדברי אלמוג, "נניח שפרצו לך לדירה? הרי באותו רגע תתקשרי למשטרה ותגישי תלונה, נכון? אבל למרבה התדהמה, אפילו נשים שהפכו להיות קורבנות של עבירת מין חשות בושה והשפלה באופן שמונע מהן להשתמש בכלים שהמערכת המשפטית העמידה לרשותן. בפועל, פחות מ-15% מהנשים שעברו תקיפה בוחרות להגיש תלונה, ומי שמתלוננת מבקשת כמעט תמיד לשמור על החיסיון מתוך חשש שהחברה תעניש אותה בדרכים שונות".

אבל דווקא הפרשה האחרונה של המתלוננת מאי פאטל, אשר בחרה לפרסם את שמה ולצאת לתקשורת, מעידה על כך שחיסיון אינו חייב להיות ברירת מחדל.

אלמוג: "פאטל היא אכן צעירה אמיצה ומעוררת הערצה. אבל דווקא המקרה שלה מדגים היטב את הקשר הגורדי בין מיניות נשית לבושה: כשהיא נחשפה, מיד צעקו שהיא חשופה והפיצו תמונות שלה בביקיני, כדי לבסס לכאורה נראטיב, שבמסגרתו היא 'הזמינה את זה' באמצעות המתירנות המינית שלה. פאטל, שוויתרה מרצונה על החיסיון, היא תמונת-ראי פרשת יואב אבן, כתב הבריאות של חדשות ערוץ 2 שנאשם לפני כמה שנים בהטרדה מינית. אחרי שהתיק נסגר מחוסר ראיות, בחודש שעבר, פירסם אבן באינטרנט ספר בשם 'הצד שלו', שבו הוא מוותר לחלוטין על החיסיון ומגולל את הפרשה מנקודת מבטו. כמו כל יצירה אוטוביוגרפית, זה סיפור שיש לו המון כוח, והוא הראשון שסיפר אותו, כך שהוא הגיע מנקודת יתרון מאוד חזקה לעומת המתלוננת. למעשה, הוא כפה על המתלוננת (שעברה מאז ניתוח לשינוי מין וכיום היא גבר, נ"א) לוותר על הגרסה שלה בכך שהוא יצא לציבור לפני".

הטענה המרכזית של אבן היא שיש תופעה לא מדוברת של תלונות שווא נגד גברים. האם אתן מקבלות את העמדה הזאת?

יפת: "תלונות השווא בטלות בשישים, והבעיה האמיתית היא דווקא קורבנות תקיפה מינית שמפחדות להתלונן. המתקפה של אבן היא אסטרטגיה גברית להתמודד עם זה שהאכיפה בנוגע להטרדות מיניות אכן השתפרה משמעותית, כל עוד מדובר בנשים שמוגדרות כ'הגונות' ולא מופקרות. לאור האחוז הזעום של תלונות שווא, השיח הציבורי הלא-פרופורציונלי שעוסק בהן הוא מנגנון נוסף, שנועד להרתיע נשים מלהתלונן".

אלמוג: "בעוד שהמעשה של אבן הוא אקט אלים, שכל תכליתו להשחיר את שמה של המתלוננת, המקרים של פאטל, הדוגמנית לינור אברג'יל, אודליה כרמון (אחת המתלוננות מפרשת קצב, נ"א) ונשים אחרות שבחרו לוותר על החיסיון יכולים לשנות את השיח הציבורי והמשפטי. במקרה של פאטל היא קיבלה תמיכה גבית מהתקשורת וגם מעשרות קצינים ואנשי צבא בכירים שכתבו לה. זה בהחלט צעד בכיוון הנכון".

לאחרונה עמותת "אחת מתוך אחת" שלחה מכתב לאוניברסיטה העברית מטעם מתלוננות ששמותיהן נותרו חסויים בטענה כי 11 מרצים במוסד הטרידו מינית סטודנטיות. מה דעתכן על הטיפול בהטרדות מיניות במוסדות אקדמיים?

אלמוג: "כיום יש נציבות להטרדות מיניות בלא מעט מוסדות אקדמיים, אבל אפילו המנגנון הזה לא מספק ארגוני נשים, כי הם דורשים שהנציגים יהיו חיצוניים. הנציבויות הללו הן חלק מהתופעה של עודפות רגולטורית — למה התנכלות שמלווה בהשפלה ויכולה להגיע גם לאלימות לא מקבלת תשומת לב דומה? אני קוראת לזה 'התנכלות תעסוקתית' — מושג שהוכר במדינות האיחוד האירופי ונועד ליצור סביבת עבודה חופשייה מאלימות והתנכלות לכלל העובדים ללא אפליה מגדרית. ברגע שצימצמנו הכל לאספקט המיני, אנחנו בעצם מפקירים נשים וגברים לכל שלל ההתנהגויות האחרות שלא קשורות למין".

אתן מפנות במאמר אצבע מאשימה גם כלפי התקשורת, שמסייעת לדברין לשימור "סקאלת ההשפלה".

אלמוג: "לתקשורת יש עניין מובנה בפרשות של עבירות מין, בין השאר מכיוון שהן מעוררות עניין ציבורי וקל יותר למכור איתן עיתונים. קחי, למשל, את פרשת אייל גולן, שהיא חלק מנראטיב רחב יותר של 'הנאשם המפורסם' — בדרך כלל גבר מצליח ששוכב עם קטינות או נשים צעירות ממנו. כשהפרשה סוקרה בתוכנית הבוקר של אברי גלעד, הוא בחר לכנות את הבנות המעורבות בשם התואר המשפיל 'שרלילות'. אושרת קוטלר, בתוכניתה, כינתה את הבנות חלק מאותו 'דור של שרלילות', ועיתונאים אחרים סברו כי מדובר בהתנהגות המאפיינת את 'המוסר המאוד נמוך' של הצעירות בישראל. מילות סלנג כמו 'שרלילות', 'נותנות' או 'שרמוטות' מסייעות לחזק את הקשר בין מיניות לבושה. ושוב, ההנחה היא שלנשים יש משהו שהן יכולות 'לתת', בעוד שגברים הם אלו שתמיד 'לוקחים'".

קודש ומין

ההתעקשות על "עודפות רגולטורית" מול קריאה לקידום אוטופיה, שבמסגרתה נשים מתייחסות להון הארוטי שלהן כאל משאב כלכלי לכל דבר ועניין, הופכת את מאמך של אלמוג ויפת למניפסט מאתגר, המותח ביקורת נוקבת שאינה פוסחת גם על פמיניסטיות רדיקליות כמו קתרין מקינון או אנדריאה דבורקין, אשר יצאו באופן נחרץ נגד מוסד הנישואים ההטרורוסקסואלי. המעבר בין עיסוק בסלנג וסרטים ישראלים כמו "שש פעמים" או "הנותנת" לבין עיון בתיאוריה פמיניסטית בפסקי דין מהשנים האחרונות עלול להיראות משונה למשפטנים, אבל הוא חלק אינטגרלי מהעיסוק המתמשך של אלמוג בקשר בין משפט ונראטיבים תרבותיים וספרותיים.

אלמוג החלה את דרכה האקדמית בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית והמשיכה לתואר שני ודוקטורט בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת חיפה, ויפת למדה משפטים בברוקלין ולאחרונה סיימה דוקטורט באוניברסיטת ייל. לדברי אלמוג, "החיבור המוצלח בינינו קשור גם לכך שאנחנו מגיעות מעולמות שונים — אני אשה חילונית וקארין דתייה. דווקא הבדלי הגיל, האמונה והמוצא הפכו את החיבור למעניין".

יפת, אשר התקרבה לדת בתקופת לימודיה בייל ומתגוררת כיום בעפולה, נדהמה כשנתקלה בכרטיסי ביקור של נערות ליווי מפוזרים על המדרכה, בדרכה לראיון שנערך בבית קפה תל-אביבי כשר. כשהיא נשאלת אם אין סתירה בין הקריאה שלה למיניות נשית משוחררת ואוטונומית יותר לבין הקפדתה על אורח חיים דתי, היא עונה בשלילה. לדבריה, "בעוד שהנצרות מקשרת בין מיניות לבושה, ביהדות המיניות הנשית נתפסת כקדושה. למעשה, כל חוקי הנידה נועדו לשמר את הקדושה הזאת ולהפוך את יחסי המין לטקס מיוחד ולא למשהו

ימיומי. החוקים האלו הופכים את הקשר הארוטי למוצלח יותר לאורך זמן, ויש לא מעט זוגות לא דתיים שאימצו אותם".

ובכל זאת, היהדות לא מעודדת שימוש במין למטרות הנאה, אלא רק למטרות רבייה.
"זה לא מדויק. מרבית הרבנים היום יתנו בקלות אישור לאמצעי מניעה אם האשה תחפוץ בכך. בסיפורי המקרא יש דוגמאות לנשים שהשתמשו בחוכמה במיניות שלהן. אפילו הסיפור על רחב הזונה, אשר עסקה בזנות במשך רוב חייה, מסתיים בכך שהיא מקימה שושלת חשובה של נביאים, ובהם חולדה הנביאה".

המאמר שלכן קורא להתמקד בצדדים המעצימים של המיניות הנשית ובזכות לומר "כן", במקום להגביל את הדין המשפטי והציבורי לזכות לומר "לא". מדוע לדעתכן אין יותר כתיבה פמיניסטית בנושאים הללו?

יפת: "אנחנו קוראות לניתוח הקשר בין מיניות האשה לבושה. המשגה חיובית של המין, שמאפשרת לנשים לחקור את מיניותן כמקור כוח מעצים. אנחנו שואפות לאוטופיה, שבה לא יהיו הבדלים בין גברים לנשים מבחינת מעמדם בשוק 'כלכלת המין'".

רבים יטענו שהאוטופיה הזאת אינה בת מימוש בגלל ההבדלים האנטומיים והאבולוציוניים בין גברים לנשים.

אלמוג: "חוקרות פמיניסטיות עוסקות כבר עשורים בשאלה אם הפער המגדרי הוא תוצאה של הבדלים ביולוגיים או הבניות חברתיות, ועדיין אין לנו תשובות מספקות. אני מאמינה שלא ניתן להתכחש לכוחה העצום של ההבניה החברתית בנושאים הללו. המיניות הנשית מעוצבת כמשהו שעלול להמיט קלון על האשה והמשפחה מגיל מאוד צעיר, גם בחברות דתיות ומסורתיות וגם בחברות ליברליות לכאורה שבהן כל סרט הוליוודי מתגמל את האשה ההגונה בחתונה, או כמו ב'אשה יפה', הופך את ג'וליה רוברטס מזונה לקדושה באמצעות המפגש הגורלי שלה עם ריצ'רד גיר".

אילו תנאים צריכים להתקיים כדי שנשים יפסיקו לשלם קנסות על שימוש במיניות שלהן?
אלמוג: "אין שום חוק שיפתור את הבעיה הזאת. פתרון קונקרטי הוא לנסות להעלים את סקאלת ההשפלה, כדי להחזיר לנשים יותר שליטה על המיניות שלהן. במקביל, צריך לפעול למיגור הזנות במובנה כיום. בעולם שיש בו זנות, תמיד תהיה הטרדה מינית. אין לנו התנגדות עקרונית לשימוש כלכלי במין, אבל אך ורק אם הוא נעשה בעולם שבו סחר במין אינו כרוך בקלון או בבושה. בעולם אוטופי, נשים יהיו הסוכנות של התשוקות שלהן: הן יכולות ליזום מין ללא קנסות של השפלה חברתית".

זו אוטופיה שקשה מאוד לדמיין אותה.

אלמוג: "קשה לך לדמיין אותה, כי את חיה בתרבות שיש בה קשר גורדי בין מיניות נשית לבושה. ברגע שנתחיל לפרק את הקשר הזה, גם הקונבנציות האחרות יתמוססו".
יפת: "בעידן של הדיכוטומיה בין קדושה לזונה הכל נצבע בשחור או לבן, ואילו בעידן הליברלי של סקאלת ההשפלה אפשר לזהות 50 גוונים של אפור. כעת ניתן רק לשאוף לשיח משפטי, חברתי ותרבותי, שייתן ביטוי לכל המופעים השונים של מיניות נשית. אם חוקרות וחוקרים נוספים ייתנו יד לחשיבה כיצד ניתן לעצב את הדינים שבתחום מומחיותם באופן חופשי מבושה ומקלון, אולי לא נצטרך לחכות לאלף הרביעי כדי לזכות למערך משפטי חדש, שיאפשר למיניות האנושית — גברית ונשית — לשמש מקור להנאה, העצמה ומימוש עצמי".

ותודה לצוקרברג: על "פורנו נקמה" ובושה דיגיטלית

חלק נרחב ממאמרו של אלמוג ויפת מוקדש לתופעה המטרידה, המכונה "פורנו נקמה" — הפצה של תמונות עירום או סרטונים ארוטיים של נשים באינטרנט בניגוד לידיעתן וללא אישורן כדי לנקום בהן על פרידה או בגידה. לאחר שהתופעה הפכה לנפוצה יחסית, הורחב ב-2014 החוק הישראלי למניעת הטרדה מינית, וכעת הוא כולל גם מקרים שבהם הופצו תמונותיו של אדם ללא ידיעתו או בכפייה בלי שידע והסכים לכך. לפי החוק, פורנוגרפיית נקמה נחשבת להטרדה מינית, שדינה עד חמש שנות מאסר, והמפיץ מוגדר כעבריין מין. לדברי יפת, "התעקשנו להשתמש במושג 'פורנו פוגעני' ולא במושג השגור יותר 'פורנו נקמה', כדי להחליף את נקודת המבט מזו של התוקף לזו של הקורבן. מה שמייחד את התופעה הזאת מסוגים אחרים של הטרדות מיניות הוא שמדובר בנקודת מפגש מסוכנת בין בושה, מיניות והעולם הדיגיטלי. למעשה, אחד הראשונים שהקדימו לזהות את הפוטנציאל של השילוב בין סקאלת ההשפלה לבין תרבות דיגיטלית היה מייסד פייסבוק, מארק צוקרברג. לפי הסרט 'הרשת החברתית', המוטיבציה הראשונית שלו להקים רשת חברתית היתה לנקום באקסית שזרקה אותו ולדרג בחורות על פי המראה החיצוני שלהן". במאמר נטען כי "במציאות התרבותית הנוהגת, שבה קישור בין מין לבושה מתייחד לנשים, פרסום סרטונים המקשרים בין גברים למין עשוי להועיל לתדמיתם ולא לפגוע בה, ועל כן נמעני התופעה הם כמעט תמיד נשים ולא גברים. במקביל, הסרטונים מועלים לאתרים ייעודיים שרוב צרכניהם הם גברים. חשיפתה לעין הציבור בהקשר מיני נועדה, אפוא, להכפיף את האשה, מושא הנקמה, למדרג המעמדי של סקאלת ההשפלה, ולמקם אותה קרוב לתחתיתה".

מה הגישה של בית המשפט הישראלי לתופעה הזאת?

יפת: "בפסק דין שניתן לאחרונה, אשה תבעה את בן זוגה לשעבר לאחר שהוא הפיץ ברשת סרטוני מין של שניהם ללא אישורה. בית המשפט קיבל את תביעתה ופסק לה פיצויים, אבל השופטת ראתה צורך לגעור במתלוננת וכתבה, כי 'לתובעת רשלנות תורמת בשיעור מסוים לאירוע המצער שבסיס התביעה, שכן ייזהר לו המתעד חייו האינטימיים בסרטונים העלולים להגיע, שלא בטובתו, לאתרי פורנו באינטרנט'. ההערה הזאת חושפת הבניה שלילית של מיניות נשית, מכיוון שהיא שוללת מראש את הערך הארוטי הגלום בתיעוד חיי המין של בני זוג ואת ההנאה שניתן להפיק ממנו. ההנחה המובלעת היא שמיניות היא דבר מביש, ועל כן יש להקפיד שהיא נשמרת בחדרי חדרים".

אז מה הפתרון?

יפת: "הפתרון הוא לייסד נורמות כלליות של שיימינג — אזרחיות ולא פליליות. ברגע שמדובר בעבירה פלילית זה אומר שהמדינה צריכה לתבוע את עלבון של הנשים שנפגעו. פתרון אחר וכללי יותר הוא לפעול למחיקתה של סקאלת ההשפלה המקשרת באופן אוטומטי בין מיניות לבושה".

